

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та управління

Т.Ф. Бірюкова

2023

ПОЛІТИЧНА ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОСТІ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістрів

очної (денної) форми здобуття освіти

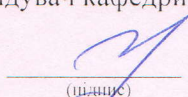
спеціальності 052 «Політологія»

освітньо-професійна програма «Політологія»

Укладач: Кіндратець Олена Миколаївна, д.політ.н., проф., проф. кафедри політології

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри політології

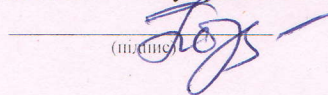
Протокол № 1 від "01" вересня 2023 р.
Завідувач кафедри політології

(підпис)

Є.Г. Цокур

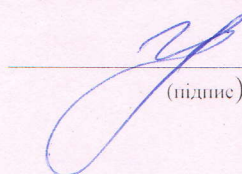
Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 1 від "01" вересня 2023 р.
Голова науково-методичної ради факультету
соціології та управління

(підпис)

Н.В. Горло

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Є.Г. Цокур

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів – 3	Обов'язкова	
		Цикл дисциплін професійної підготовки	
Спеціальність 052 політологія	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		2-й	
Освітньо-професійна програма Політологія	Змістових модулів - 4	Лекції	
		24 год.	
		Семінарські	
		12 год.	
Рівень вищої освіти: магістерський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	Самостійна робота	
		54 год.	
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Політична філософія сучасності» є: ознайомлення студентів з ключовими напрямками сучасної політичної філософії. Отримані знання та навички під час вивчення політичної філософії сучасності дозволять сформулювати уявлення про загальну картину світу політичного, визначити проблемні питання та виділити найбільші суперечності політики.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Політична філософія сучасності» є: навчити студентів володінню понятійним апаратом, методами дослідження політичної філософії та використанню основних принципів досліджуваної дисципліни; навчитися використовувати знання з політичної філософії в розумінні найбільш загальних світоглядних, ціннісних і методологічних основ політичної теорії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

знати:

1. теоретичні засади політичної філософії сучасності;
2. категоріальний апарат курсу;
3. історію становлення політичної філософії сучасності, її завдання і функції;

вміти:

1. фахово тлумачити головні терміни теоретичного курсу;

2. порівнювати існуючі теорії політичної філософії;
3. застосовувати теоретичні знання на практиці.

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
<p>ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.</p> <p>ПР 05. Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт відповідно до встановлених вимог.</p> <p>ПР 07. Здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики, політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях; тестування в системі Moodle</p>
<p>ЗК01. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p> <p>СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.</p> <p>ПР 03. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері політології.</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях</p> <p>Тестування у системі moodle</p>
<p>СК05. Спроможність комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.</p> <p>ПР 08. Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.</p>	<p>Підготовка індивідуального дослідницького завдання аналітичного характеру: написання есе; завдання на порівняльний аналіз</p>
<p>ЗК03. Здатність розробляти проекти та управляти ними.</p> <p>СК08. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати політичні дослідження з елементами наукової новизни та практичної значущості.</p> <p>СК09. Спроможність до активної участі у процесах національного відродження держави, її політичних та громадських інституцій поствоєнного періоду. державотворчих процесів в Україні та світі.</p>	<p>Написання та усний захист індивідуального дослідницького завдання аналітичного характеру з презентацією його результатів</p>

<p>ЗК07. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми. ПР 10. Реалізовувати в практиці політичної діяльності навички політичного аналізу та прогнозування актуальних</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях; підготовка ІДЗ</p>
<p>ЗК08. Здатність спілкуватися іноземною мовою.СК07. Спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному рівні. ПР 01. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях; розробка та захист індивідуального дослідницького завдання</p>

Міждисциплінарні зв'язки.

Дисципліни, які пов'язані з викладанням курсу «Політична філософія сучасності»: «Сучасні теорії демократії», «Теорія поділу влади», «Стратегія політичного розвитку України».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Предмет політичної філософії. Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії.

Тема 1. Предмет та структура політичної філософії сучасності.

Визначення політичної філософії. Політична філософія як нормативна теорія. Етапи розвитку політичної філософії. Лео Штраус та Дж.Ролз про суть, особливості політичної філософії. Класична і сучасна політична філософія. Виникнення сучасної політичної філософії. У.Кімліка про два напрямки в сучасній політичній філософії. Дискусії щодо предметної специфіки політичної філософії. Англосаксонська, французька та американська школи політичної філософії.

Тема 2. Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії. Позитивістський (сцієнтистський) підхід до наукового знання. Заперечення позитивістами наукового характеру ціннісно-орієнтованої політичної філософії. Цінністний (аксіологічний) підхід до політичної філософії. Деонтологічний підхід як різновидність аксіологічного підходу. Визначення хорошого правління як такого, що відповідає принципу справедливості. Концептологічний підхід як діяльність по конструюванню різних концепцій. Мультипарадигмальний підхід. Ліберально-орієнтована політична філософія: утилітаризм, ліберальний егалітаризм, лібертаризм. Течії сучасної політичної філософії: неомарксизм, коммунітаризм, фемінізм, теорія громадянства, мультикультуралізм. Дискурсивний підхід до політичної філософії. Структурно-філософський підхід: політична онтологія, політична антропологія, політична аксіологія, політична епістемологія, політична праксеологія.

Змістовий модуль 2. Теорії утилітаризму.

Тема 3. Утилітаризм.

Класичні теорії утилітаризму. Аналіз схожості і відмінності теорії Бентама та Мілля. Характеристика корисності. Привабливі сторони утилітаризму. Гедонізм благополуччя. Негедоністські стани свідомості. Задоволення переваг. Помилкові, адаптовані та поінформовані переваги. Утилітаризм правил та утилітаризм дії. Заперечення проти утилітарного прийняття рішень (особливі відносини та неправомірні

переваги). Аргументів на користь максимізації корисності. Політика утилітаризму.

Змістовий модуль 3. Ліберально-орієнтована політична філософія. Мультикультуралізм в рамках лібералізму.

Тема 4. Теорії справедливості та рівності.

Поняття справедливості. Парадигми справедливості: розподільча справедливість, обмінна, відплатна справедливість. Теорія справедливості Ролза. Предмет справедливості. Справедливість як чесність. Ідея громадського договору. «Завіса незнання». Принципи справедливості: принцип рівної свободи, відмінності, рівності можливостей. Втілення принципів справедливості в діяльності суспільних інститутів. Справедлива конституція. Ліберальна концепція рівності Дворкіна. Лібертаріанство. Нозік «Анархія, держава, утопія» (1970). Власність на себе. Лібертаріанство як взаємна вигода. Лібертаріанство як свобода. Політика лібертаріанства.

Тема 5. Мультикультуралізм. Вимог меншин в області прав: іммігрантський мультикультуралізм; багатонаціональний федералізм; права меншин і мігрантів. Майкл Уолцер

про актуальність виявлення типів толерантних режимів; розгляд проблеми плюралізму іммігрантського співтовариства; запровадження поняття громадянської релігії Моделі мультикультуралізму. Іммігрантські групи. Політика мультикультуралізму. Критика мультикультуралізму.

Змістовий модуль 4. Неомарксизм та комунітаризм.

Тема 6. Неомарксизм та комунітаризм.

Комуністична справедливість. Соціал-демократія і соціальна справедливість. Комунітаризм. Критика комунітаристами ліберального розуміння природи цінностей. Поняття

«спільнота». Дослідження впливу суспільства на індивіда. Інтереси спільноти. Спільнота і межі справедливості. Індивідуальні права і загальне благо. Комунітаризм про спільне благо. Теорія громадянства.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Семінарські заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/д ф.	з/в ф.	о/д ф.	з/дис т ф.	о/д ф.	з/дис т ф.	о/д ф.	з/дис т ф.			
1	15	12		8		4		3		10	5	15
2	15	6		4		2		9		5	10	15
3	15	12		8		4		3		10	5	15
4	15	6		4		2		9		5	10	15
Усього за змістові модулі	60	36		24		12		24		30	30	60
Підсумковий семестровий контроль залік	30									30	30	40

Загалом	90	100
---------	-----------	------------

5. Теми лекційних занять

№ змістовог омодуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/ д ф.	з/дис тф.
1	2	3	4
1	Предмет та структура політичної філософії сучасності.	4	
	Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії.	4	
2	Утилітаризм	4	
3	Теорії справедливості та рівності	4	
	Мультикультуралізм	4	
4	Неомарксизм та комунітаризм.	4	
Разом		24	

6. Теми семінарських занять

№ змістовог омодуля	Назва теми	Кількіст ьгодин	
		о/ д ф.	з/дис тф.
1	2	3	4
1	Предмет та структура політичної філософії	2	
	Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії.	2	
2	Утилітаризм.	2	
3	Теорії справедливості та рівності	2	
	Мультикультуралізм	2	
4	Неомарксизм та комунітаризм	2	
Разом		12	

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Відповідь на семінарі	<p><u>Семінар №1</u> Питання за Змістовим модулем 1</p> <p><u>Семінар №2</u> Питання за Змістовим модулем 1</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №1</u> Визначте особливості нормативістських теорій	<p>5 балів – повна змістова робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних</p>	5

			висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №3</u> Питання за Змістовим модулем 2	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	5
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №2</u> Приведіть приклади використання утилітаризму дії в політиці <u>Практичне завдання №3</u> Визначте характер впливу утилітарного прийняття політичних рішень на політичну ситуацію	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий	10

			виклад матеріалу	
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			15
3	Відповіді на семінарі	<p><u>Семінар №4</u> Питання за Змістовим модулем 3</p> <p><u>Семінар № 5</u> Питання за Змістовим модулем 3</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №4</u> Охарактеризуйте політику лібертаріанства та визначте своє ставлення до неї	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу.</p>	5

Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4		<p><u>Семинар № 6</u> Питання за Змістовим модулем 4</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	5
	Практичне завдання	<p><u>Практичне завдання №5</u> Визначте у яких країнах нині існують комунітаристські традиції.</p> <p><u>Практичне завдання № 6</u> Визначте схожість та відмінність неомарксизму та комунітаризму</p>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	10
Усього за ЗМ 4	2			15

контр. заходів			
Усього за змістові модулі контр. заходів	8		60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Екзамен	Тести	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	1 бал за кожну правильну відповідь. На проходження тесту дається 20 хвилин і одна спроба	20
	Практичне завдання	<u>Дослідження впливу політичної філософії на політичне життя</u>	20-18 – робота повністю розкриває тему, логічно структурована, оперування багатьма теоретичними поняттями, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції, наведення прикладів з політичної практики; 17-14 – положення та висновки есе недостатньо аргументовані, але робота достатньо логічна 13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація положень має незавершений характер, розмита конкретика 9-5 - відсутня чітка структура, описовий характер 4-1 – робота фрагментарна, відсутня логіка та структура	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Александрова О. С., Горбань О. В., Лавриненко Г. А. Філософія політики : навч. посіб. Київ, 2021. 182 с.
2. Литвинчук О. В., Муляр В. І. Філософія : навч. посіб. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
3. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Політико-правова філософія : навч. посіб. Київ :

Видавничий дім «Кондор», 2022. 192 с.

4. Філософія : підручник / В. С. Бліхар та ін. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.

5. Цурканова І. О. Політологія : конспект лекцій з дисципліни «Філософія та політологія» для студентів усіх спеціальностей : навч. посіб. Дніпро : УДУНТ, 2022. 102 с.

Додаткова:

1. Арендт Г. Становище людини . Львів : Літопис, 1999. 254 с.

2. Байме К. Політичні теорії сучасності : посіб. з філософських дисциплін. Київ : Стилос, 2008. 396 с.

3. Волдрон Д. Теоретичні засади лібералізму. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза*. Київ : Смолоскип, 2009. С. 68-87.

4. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. Київ : Четверта хвиля, 2001. 424 с.

5. Гергун А.В. Справедливість та межі традиції: відповідь Джона Ролза комунітаристам. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Філософія*. 2012. №10. С. 359-373.

6. Єрмоленко А. Морально-етична легітимація сфери політичного. *Філософська думка*. 2013. № 2. С.51-58.

7. Кимліка В. Цінність культурного членства. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза*. Київ : Смолоскип, 2009. С. 396-410.

8. Кірюхін Д. Універсалістський концепт обставин справедливості: межі практичного застосування. *Філософська думка*. 2010. № 4. С.75-85.

9. Ломанн Г. Права людини між мораллю та правом. *Філософія прав людини* / за ред. Ш. Госепата, Г. Ломанна ; пер. з нім. О. Юдіна, Л. Доронічевої. Київ : Ніка-Центр, 2008. С. 59-86.

10. Лях В. В. Специфіка виявів свободи в інформаційному суспільстві. *Проблеми сутності свободи: методологічні та соціальні виміри* : матеріали Науково-теоретичної конференції 26 жовтня 2007 року. Київ, 2007. С. 43-59.

11. Макінтайр А. Справедливість як чеснота: зміна концепцій. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза*. Київ : Смолоскип, 2009. С.884-893.

12. Ролз Дж. Теорія справедливості. Київ : Основи, 2001. 822 с.

13. Ролз Дж. Політичний лібералізм. Київ : Основи, 2000. 382 с.

14. Тейлор Ч. Непорозуміння: дебати між лібералами та комунітаристами. *Сучасна політична філософія: Антологія*. Київ : Основи, 1998. С. 544-575.

15. Філософія політики : хрестоматія: у 4 т. / ред. кол. : Губерський Л. В. (керівник) та ін. : Авт.-упоряд. : Андрущенко В. П. (керівник) та ін. Київ : Знання України, 2003. Т. 1. 364 с.

16. Шевчук Д. Сучасна політична філософія : навч. посіб.. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 348 с

17. Barry B. The Liberal Theory of Justice. Oxford: Clarendon Press, 1973. 168 p.

18. Dworkin R. Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality. Harvard University Press, 2002. 511 p.

19. Forst R. The Right to Justification: Elements of a Constructivist Theory of Justice. Columbia University Press, 2012. 351 p.

20. Freeman S. Distributive Justice and The Law of Peoples // Rawls's Law of Peoples: A Realistic Utopia? Blackwell Publishing, 2006. P. 243-260.

Інформаційні ресурси:

1. Бахов І. С. Канадський мультикультуралізм: від схвалення до критики і фобії : монографія. URL: http://culonline.com.ua/Books/kanadskyu_multikultyrakizm.pdf#toolbar=0

2. Бородіна Н. В. Дилема утилітаризму в кіновсесвіті marvel. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 2(28). С.25-28. URL : http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/8753/3/%D0%A4%D0%9F%D0%93%D0%9D_%E2%84%962%2828%29_02.pdf

3. Буричко З. Рациональний порядок та ідеальна демократія у концепції Генрі Сиджвіка. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2014. Випуск 4. С. 51–60.* URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/4_2016/8.pdf
4. Жангожа Р. Н. Мультикультуралізм: pro et contra. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/0039926.pdf>
5. Куц Г. Лібералізм класичний і сучасний: спільне та відмінне. *Наукові записки. Випуск 49. С. 120-130.* URL : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kuts_liberalizm.pdf
6. Маслікова І. І. Трансформації сучасного етичного консеквенціалізму: від гедоністичного утилітаризму до утилітаризму бажання. *Вісник НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Сучасна політична. Філософія : Антологія.* URL: <http://journal-phipsyepd.kpi.ua/article/view/43982>
7. Остапець І. Ідея свободи як основа політичного дискурсу в новоєвропейській філософії. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/42.pdf>
8. Підскальна О. Мультикультуралізм як феномен постсучасного світу. *Наукові записки Випуск 3-4(83-84). С. 108-120.* URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/pidskalna_multykulturalizm.pdf
9. Романюк А. Політична доктрина фемінізму у XX ст. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13955/1/>
10. Шмат Р. П. Аспекти розуміння проблеми справедливості Платоном, Арістотелем, Джоном Ролзом. *Актуальні проблеми філософії та соціології* URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/31_2021/10.pdf

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів – 3	Обов'язкова	
		Цикл дисциплін професійної підготовки	
Спеціальність 052 політологія	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		2-й	
Освітньо-професійна програма Політологія	Змістових модулів - 4	Лекції	
		24 год.	
		Семінарські	
Рівень вищої освіти: магістерський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	12 год.	
		Самостійна робота	
		54 год.	
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Політична філософія сучасності» є: ознайомлення студентів з ключовими напрямками сучасної політичної філософії. Отримані знання та навички під час вивчення політичної філософії сучасності дозволять сформулювати уявлення про загальну картину світу політичного, визначити проблемні питання та виділити найбільші суперечності політики.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Політична філософія сучасності» є: навчити студентів володінню понятійним апаратом, методами дослідження політичної філософії та використанню основних принципів досліджуваної дисципліни; навчитися використовувати знання з політичної філософії в розумінні найбільш загальних світоглядних, ціннісних і методологічних основ політичної теорії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

знати:

- теоретичні засади політичної філософії сучасності;
- категоріальний апарат курсу;
- історію становлення політичної філософії сучасності, її завдання і функції;

вміти:

- фахово тлумачити головні терміни теоретичного курсу;

2. порівнювати існуючі теорії політичної філософії;
3. застосовувати теоретичні знання на практиці.

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
<p>ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.</p> <p>ПР 05. Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт відповідно до встановлених вимог.</p> <p>ПР 07. Здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики, політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях; тестування в системі Moodle</p>
<p>ЗК01. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p> <p>СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.</p> <p>ПР 03. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері політології.</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях</p> <p>Тестування у системі moodle</p>
<p>СК05. Спроможність комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.</p> <p>ПР 08. Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.</p>	<p>Підготовка індивідуального дослідницького завдання аналітичного характеру: написання есе; завдання на порівняльний аналіз</p>
<p>ЗК03. Здатність розробляти проекти та управляти ними.</p> <p>СК08. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати політичні дослідження з елементами наукової новизни та практичної значущості.</p> <p>СК09. Спроможність до активної участі у процесах національного відродження держави, її політичних та громадських інституцій поствоєнного періоду. державотворчих процесів в Україні та світі.</p>	<p>Написання та усний захист індивідуального дослідницького завдання аналітичного характеру з презентацією його результатів</p>

<p>ЗК07. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми. ПР 10. Реалізовувати в практиці політичної діяльності навички політичного аналізу та прогнозування актуальних</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях; підготовка ІДЗ</p>
<p>ЗК08. Здатність спілкуватися іноземною мовою.СК07. Спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному рівні. ПР 01. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.</p>	<p>Опитування на семінарських заняттях; розробка та захист індивідуального дослідницького завдання</p>

Міждисциплінарні зв'язки.

Дисципліни, які пов'язані з викладанням курсу «Політична філософія сучасності»: «Сучасні теорії демократії», «Теорія поділу влади», «Стратегія політичного розвитку України».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Предмет політичної філософії. Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії.

Тема 1. Предмет та структура політичної філософії сучасності.

Визначення політичної філософії. Політична філософія як нормативна теорія. Етапи розвитку політичної філософії. Лео Штраус та Дж.Ролз про суть, особливості політичної філософії. Класична і сучасна політична філософія. Виникнення сучасної політичної філософії. У.Кімліка про два напрямки в сучасній політичній філософії. Дискусії щодо предметної специфіки політичної філософії. Англосаксонська, французька та американська школи політичної філософії.

Тема 2. Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії. Позитивістський (сцієнтистський) підхід до наукового знання. Заперечення позитивістами наукового характеру ціннісно-орієнтованої політичної філософії. Цінністний (аксіологічний) підхід до політичної філософії. Деонтологічний підхід як різновидність аксіологічного підходу. Визначення хорошого правління як такого, що відповідає принципу справедливості. Концептологічний підхід як діяльність по конструювання різних концепцій. Мультипарадигмальний підхід. Ліберально-орієнтована політична філософія: утилітаризм, ліберальний егалітаризм, лібертаризм. Течії сучасної політичної філософії: неомарксизм, комунітаризм, фемінізм, теорія громадянства, мультикультуралізм. Дискурсивний підхід до політичної філософії. Структурно-філософський підхід: політична онтологія, політична антропологія, політична аксіологія, політична епістемологія, політична праксеологія.

Змістовий модуль 2. Теорії утилітаризму.

Тема 3. Утилітаризм.

Класичні теорії утилітаризму. Аналіз схожості і відмінності теорії Бентама та Мілля. Характеристика корисності. Привабливі сторони утилітаризму. Гедонізм благополуччя. Негедоністські стани свідомості. Задоволення переваг. Помилкові, адаптовані та поінформовані переваги. Утилітаризм правил та утилітаризм дії. Заперечення проти утилітарного прийняття рішень (особливі відносини та неправомірні переваги). Аргументів на користь максимізації корисності. Політика утилітаризму.

Змістовий модуль 3. Ліберально-орієнтована політична філософія. Мультикультуралізм в рамках лібералізму.

Тема 4. Теорії справедливості та рівності.

Поняття справедливості. Парадигми справедливості: розподільча справедливість, обмінна, відплатна справедливість. Теорія справедливості Ролза. Предмет справедливості. Справедливість як чесність. Ідея громадського договору. «Завіса незнання». Принципи справедливості: принцип рівної свободи, відмінності, рівності можливостей. Втілення принципів справедливості в діяльності суспільних інститутів. Справедлива конституція. Ліберальна концепція рівності Дворкіна. Лібертаріанство. Нозік «Анархія, держава, утопія» (1970). Власність на себе. Лібертаріанство як взаємна вигода. Лібертаріанство як свобода. Політика лібертаріанства.

Тема 5. Мультикультуралізм. Вимог меншин в області прав: іммігрантський мультикультуралізм; багатонаціональний федералізм; права меншин і мігрантів. Майкл Уолцер

про актуальність виявлення типів толерантних режимів; розгляд проблеми плюралізму іммігрантського співтовариства; запровадження поняття громадянської релігії Моделі мультикультуралізму. Іммігрантські групи. Політика мультикультуралізму. Критика мультикультуралізму.

Змістовий модуль 4. Неомарксизм та комунітаризм.

Тема 6. Неомарксизм та комунітаризм.

Комуністична справедливість. Соціал-демократія і соціальна справедливість. Комунітаризм. Критика комунітаристами ліберального розуміння природи цінностей. Поняття

«спільнота». Дослідження впливу суспільства на індивіда. Інтереси спільноти. Спільнота і межі справедливості. Індивідуальні права і загальне благо. Комунітаризм про спільне благо. Теорія громадянства.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Семинарські заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/д ф.	з/в ф.	о/д ф.	з/дис т ф.	о/д ф.	з/дис т ф.	о/д ф.	з/дис т ф.			
1	15	12		8		4		3		10	5	15
2	15	6		4		2		9		5	10	15
3	15	12		8		4		3		10	5	15
4	15	6		4		2		9		5	10	15
Усього за змістові модулі	60	36		24		12		24		30	30	60
Підсумковий семестровий контроль	30									30	30	40

залік											
Загалом	90							100			

5. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дис тф.
1	2	3	4
1	Предмет та структура політичної філософії сучасності.	4	
	Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії.	4	
2	Утилітаризм	4	
3	Теорії справедливості та рівності	4	
	Мультикультуралізм	4	
4	Неомарксизм та комунітаризм.	4	
Разом		24	

6. Теми семінарських занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дис тф.
1	2	3	4
1	Предмет та структура політичної філософії	2	
	Методологічні підходи до предмета сучасної політичної філософії.	2	
2	Утилітаризм.	2	
3	Теорії справедливості та рівності	2	
	Мультикультуралізм	2	
4	Неомарксизм та комунітаризм	2	
Разом		12	

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Відповідь на семінарі	<p><u>Семінар №1</u> Питання за Змістовим модулем 1</p> <p><u>Семінар №2</u> Питання за Змістовим модулем 1</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №1</u> Визначте особливості нормативістських теорій	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p>	5

			1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №3</u> Питання за Змістовим модулем 2	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	5
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №2</u> Приведіть приклади використання утилітаризму дії в політиці <u>Практичне завдання №3</u> Визначте характер впливу утилітарного прийняття політичних рішень на політичну ситуацію	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	10

Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			15
3	Відповіді на семінарі	<u>Семінар №4</u> Питання за Змістовим модулем 3 <u>Семінар № 5</u> Питання за Змістовим модулем 3	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	10
	Практичне завдання	<u>Практичне завдання №4</u> Охарактеризуйте політику лібертаріанства та визначіть своє ставлення до неї	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу.	5
Усього за ЗМ 3 контр.	2			15

заходів				
4		<p><u>Семинар № 6</u> Питання за Змістовим модулем 4</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	5
	Практичне завдання	<p><u>Практичне завдання №5</u> Визначте у яких країнах нині існують комунітаристські традиції.</p> <p>Практичне завдання № 6 Визначте схожість та відмінність неомарксизму та комунітаризму</p>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	10
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15

Усього за змістові модулі контр. заходів	8			60
--	---	--	--	----

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Екзамен	Тести	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	1 бал за кожен правильну відповідь. На проходження тесту дається 20 хвилин і одна спроба	20
	Практичне завдання	<u>Дослідження впливу політичної філософії на політичне життя</u>	20-18 – робота повністю розкриває тему, логічно структурована, оперування багатьма теоретичними поняттями, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції, наведення прикладів з політичної практики; 17-14 – положення та висновки есе недостатньо аргументовані, але робота достатньо логічна 13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація положень має незавершений характер, розмита конкретика 9-5 - відсутня чітка структура, описовий характер 4-1 – робота фрагментарна, відсутня логіка та структура	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Александрова О. С., Горбань О. В., Лавриненко Г. А. Філософія політики : навч. посіб. Київ, 2021. 182 с.
2. Литвинчук О. В., Муляр В. І. Філософія : навч. посіб. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
3. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Політико-правова філософія : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2022. 192 с.
4. Філософія : підручник / В. С. Бліхар та ін. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во

УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.

5. Цурканова І. О. Політологія : конспект лекцій з дисципліни «Філософія та політологія» для студентів усіх спеціальностей : навч. посіб. Дніпро : УДУНТ, 2022. 102 с.

Додаткова:

1. Арендт Г. Становище людини . Львів : Літопис, 1999. 254 с.
2. Байме К. Політичні теорії сучасності : посіб. з філософських дисциплін. Київ : Стилос, 2008. 396 с.
3. Волдрон Д. Теоретичні засади лібералізму. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза*. Київ : Смолоскип, 2009. С. 68-87.
4. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. Київ : Четверта хвиля, 2001. 424 с.
5. Гергун А.В. Справедливість та межі традиції: відповідь Джона Роулза комунітаристам. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Філософія*. 2012. №10. С. 359-373.
6. Єрмоленко А. Морально-етична легітимація сфери політичного. *Філософська думка*. 2013. № 2. С.51-58.
7. Кимліка В. Цінність культурного членства. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза*. Київ : Смолоскип, 2009. С. 396-410.
8. Кірюхін Д. Універсалістський концепт обставин справедливості: межі практичного застосування. *Філософська думка*. 2010. № 4. С.75-85.
9. Ломанн Г. Права людини між мораллю та правом. *Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата, Г. Ломанна ; пер. з нім. О. Юдіна, Л. Доронічевої*. Київ : Ніка-Центр, 2008. С. 59-86.
10. Лях В. В. Специфіка виявів свободи в інформаційному суспільстві. *Проблеми сутності свободи: методологічні та соціальні виміри* : матеріали Науково-теоретичної конференції 26 жовтня 2007 року. Київ, 2007. С. 43-59.
11. Макінтайр А. Справедливість як чеснота: зміна концепцій. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза*. Київ : Смолоскип, 2009. С.884-893.
12. Роулз Дж. Теорія справедливості. Київ : Основи, 2001. 822 с.
13. Роулз Дж. Політичний лібералізм. Київ : Основи, 2000. 382 с.
14. Тейлор Ч. Непорозуміння: дебати між лібералами та комунітаристами. *Сучасна політична філософія: Антологія*. Київ : Основи, 1998. С. 544-575.
15. Філософія політики : хрестоматія: у 4 т. / ред. кол. : Губерський Л. В. (керівник) та ін. : Авт.-упоряд. : Андрущенко В. П. (керівник) та ін. Київ : Знання України, 2003. Т. 1. 364 с.
16. Шевчук Д. Сучасна політична філософія : навч. посіб.. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 348 с
17. Barry B. The Liberal Theory of Justice. Oxford: Clarendon Press, 1973. 168 p.
18. Dworkin R. Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality. Harvard University Press, 2002. 511 p.
19. Forst R. The Right to Justification: Elements of a Constructivist Theory of Justice. Columbia University Press, 2012. 351 p.
20. Freeman S. Distributive Justice and The Law of Peoples // Rawls's Law of Peoples: A Realistic Utopia? Blackwell Publishing, 2006. P. 243-260.

Інформаційні ресурси:

1. Бахов І. С. Канадський мультикультуралізм: від схвалення до критики і фобії : монографія. URL: http://culonline.com.ua/Books/kanadskyy_multikultyrakizm.pdf#toolbar=0
2. Бородіна Н. В. Дилема утилітаризму в кіновсесвіті marvel. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 2(28). С.25-28. URL : http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/8753/3/%D0%A4%D0%9F%D0%93%D0%9D_%E2%84%962%2828%29_02.pdf
3. Буричко З. Рациональний порядок та ідеальна демократія у концепції Генрі Сиджвіка. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2014. Випуск 4. С. 51–60. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/4_2016/8.pdf

4. Жангожа Р. Н. Мультикультуралізм: pro et contra. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/0039926.pdf>
5. Куц Г. Лібералізм класичний і сучасний: спільне та відмінне. *Наукові записки. Випуск 49*. С. 120-130. URL : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kuts_liberalizm.pdf
6. Маслікова І. І. Трансформації сучасного етичного консеквенціалізму: від гедоністичного утилітаризму до утилітаризму бажання. *Вісник НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Сучасна політична. Філософія : Антологія*. URL: <http://journal-phipsyped.kpi.ua/article/view/43982>
7. Остапець І . Ідея свободи як основа політичного дискурсу в новоевропейській філософії. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/42.pdf>
8. Підскальна О. Мультикультуралізм як феномен постсучасного світу. *Наукові записки Випуск 3-4(83-84)*. С. 108-120. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/pidskalna_multykulturalizm.pdf
9. Романюк А. Політична доктрина фемінізму у XX ст. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13955/1/>
10. Шмат Р. П. Аспекти розуміння проблеми справедливості Платоном, Арістотелем, Джоном Ролзом. *Актуальні проблеми філософії та соціології* URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/31_2021/10.pdf